

20 oktober 2023

Opmaat Nota Ruimte: vrijblijvend beleid zonder ballen

Moeten wij de nieuwe contourennotitie Nota Ruimte van Hugo de Jonge serieus nemen?

[Friso de Zeeuw](#)

Onlangs verscheen de [Contourennotitie Nota Ruimte](#). Het is de opmaat naar een volwaardige Nota Ruimte die in 2024 het licht moet gaan zien. Niet zomaar een nota, maar een beleidsstuk dat de ombouw van het land in goede banen moet leiden. Het gaat onder meer om woningbouw, de energietransitie, mobiliteit, de transformatie van het landelijk gebied, watervraagstukken en ruimte voor economische activiteiten.

De beleidsambities mogen er wezen. Het kabinet neemt afscheid van het adagium ‘Maak het sterke sterker’ dat de vaderlandse ruimtelijke ordening 35 jaar heeft gedomineerd. Het nieuwe motto luidt ‘Heel Nederland’. Daarnaast worden ‘water en bodem sturend’. Het lijkt erop dat het theoretische leerstuk van de ‘lagenbenadering’ – met water en bodem in de onderste kaderstellende lagen – tot leven komt, 25 jaar nadat het zijn intrede deed in het vakgebied van de ruimtelijke planning.

Ook de geschetste transformatie van het landelijk gebied naar een nieuwe harmonie tussen landbouw en natuur oogt indrukwekkend. Het circulair maken van de economie vraagt extra ruimte. En ook Defensie heeft meer ruimte nodig om te kunnen oefenen. Ik ben zeker niet compleet.

De minister erkent dat het keuzes vergt om al die ruimteclaims af te wegen – en om dat ook nog toekomstgericht te doen (denk aan de klimaatverandering). Het zijn bij uitstek politieke keuzes: in schaarste voorrang geven aan bepaalde, ongelijksoortige waarden, functies en belangen. Politiek bestuur blijkt ook hier weer ‘leed toebrengen’, want er zijn verliezers.

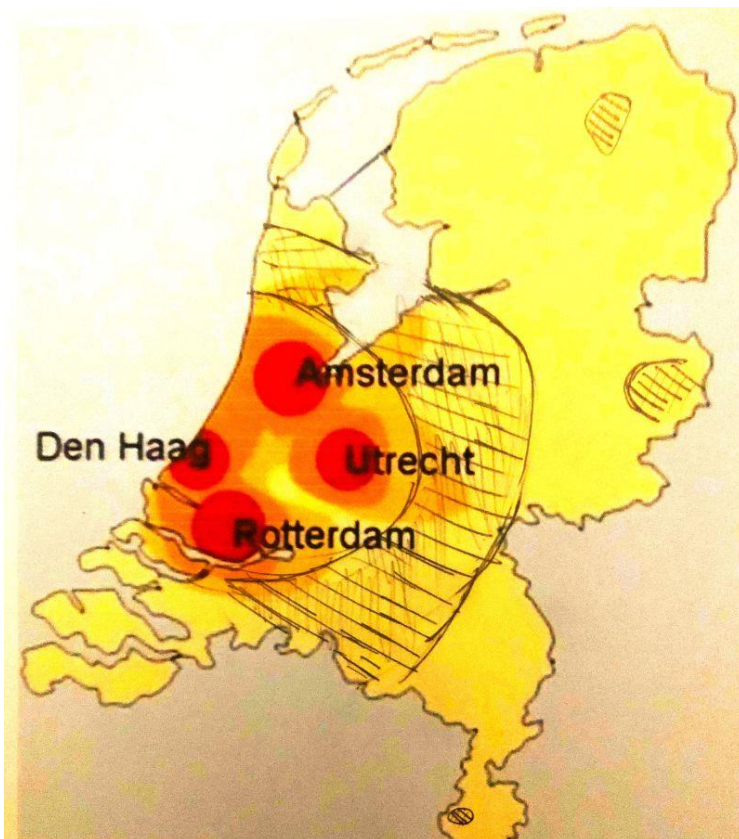
De retoriek van Hugo de Jonge dat het zou gaan om een ‘rechtvaardige verdeling’ van de ruimte is een miskleun

De [retoriek van Hugo de Jonge](#) dat het zou gaan om een ‘rechtvaardige verdeling’ van de ruimte is daarom een miskleun. Het gaat niet om eerlijk of oneerlijk, maar om een waarden- en belangenstrijd die idealiter uiteindelijk in democratische arena’s wordt beslecht. Deugdelijke onderzoeken, diepgaande dialogen tussen betrokkenen en grensverleggende ontwerpen met functiecombinaties kunnen de keuzes ondersteunen. Maar

het heeft allemaal niets met 'rechtvaardigheid' te maken. Het lijkt eerder op een poging van de minister om eigen (politieke) standpunten moreel te promoveren.

Ik zoom in op het hoofdstuk 'Beweging naar sterke regio's, steden en dorpen in heel Nederland'. Daar staat dat het 'stedelijk netwerk' wordt uitgebreid, met een 'schaalsprong'. Dat is onzin, want in de praktijk heeft die schaa sprong in de afgelopen 25 jaar allang plaatsgevonden. Aanvankelijk zonder ondersteunend rijksbeleid. Het heeft lang geduurd voordat men ook aan de Haagse burelen doorkreeg dat er een Bandstad om de Randstad heen groeide. Van Alkmaar, via Zwolle, Arnhem-Nijmegen, de Brabantse steden naar de Drechtsteden. Sinds 2010 heet het gebied van Randstad plus Bandstand wel het Rompertje.

Enkele steden mochten zich na verloop van tijd ook in de aandacht en de gevende hand van rijksoverheid verheugen zoals Eindhoven en, later, Arnhem-Nijmegen, Zwolle, Breda en Tilburg. Zie schets:

De Bandstad-zone is qua voorzieningen en woningmarkt krachtig en economisch grotendeels selfsupporting.

De voornemens komen ronduit grotesk over als we kijken naar de planning en de beschikbare budgetten

De Contourennotitie scheert het Rompertje nagenoeg over één kam met gebieden die daarbuiten liggen zoals de noordelijke provincies, de Achterhoek en Limburg. In een paar beleidspennenstreken worden deze regio's in de vaart der volkeren betrokken. Het kabinet gaat deze regio's 'economisch versterken', dan kunnen er daarna 'nieuwe woonlocaties'

komen. Tussen de regio's komen nieuwe openbaar vervoerverbindingen die dit proces faciliteren.

Bereikbaarheid en verbindingen zijn inderdaad essentieel voor realisering van verstedelijkingsambities en een randvoorwaarde voor economische ontwikkeling. Maar de voornemens in de Contourennota komen ronduit grotesk over als we kijken naar de huidige planning en de beschikbare budgetten van belangrijke regionale verbindingen.

Een paar voorbeelden uit Noord-Holland/Flevoland:

- verlenging van de Noord-Zuidlijn van Amsterdam naar Hoofddorp: in de rijksbegroting 2024 wordt 1,6 miljard euro onttrokken aan de spaarpot
- directe verbinding Amsterdam-Almere (IJmeerlijn): alleen geld voor (eindeloze) plannenmakerij; nul euro voor realisatie
- wezenlijke [verslechtering van de treinverbindingen](#) van Noord-Holland-Noord (Heel Nederland!) met Amsterdam

Elke andere regio kan deze lijst moeiteloos aanvullen met eigen voorbeelden.

De rijksbegroting zit krap in de jas en bereikbaarheid en infra scoren laag op de politieke hitparade

Het contrast tussen de beloften in de Contourennotitie (met zelfs nieuwe verbindingen) en de reële perspectieven is schrijnend. En reken er niet op dat een nieuw coalitieakkoord na de verkiezingen daarin verandering zal brengen, op een paar pepernoten na. De rijksbegroting zit krap in de jas en bereikbaarheid en infra scoren laag op de politieke hitparade.

In de Contourennotitie openbaart de spagaat beleid-uitvoering zich in volle glorie. Na de ambitieuze en [kostbare visie Heel Nederland](#) volgt een nietszeggende paragraaf 'Instrumenten voor sturing en doorwerking'. Het voorbereidende stadium van 'contouren' dient globaal inzicht geven in de vraag 'hoe dan' en 'met welke middelen'. Dat moet gelijk oplopen met de visievorming. Voor losgezongen visieverhalen kunnen we terecht in de verkiezingsprogramma's.

Over de benodigde investeringsbudgetten of over een bekostigingsstrategie lezen we geen woord. Evenmin is iets te vinden over de vraag hoe beschikbaar komende sectorale budgetten gecoördineerd en – liever nog – programmatisch ingezet gaan worden. Dat de verkokering ook ongebreideld voortwoekert, blijkt uit de aankondiging dat we maar liefst 13 sectorale beleidskaarten in de Nota Ruimte kunnen verwachten. Het ontbreken van echte integratie maakt het voor een tiental bewindspersonen makkelijk om mee te ondertekenen. Ik vermoed dat alerte ambtenaren van het ministerie van Financiën elke voorzichtige aanzet tot een financieel kader vakkundig uit de nota hebben gesloopt.

Een nota van het kaliber Vinex met een sterretje, met visie en uitvoeringsperspectief heeft dit land hard nodig. Moeten wij deze contourennotitie serieus nemen? Het blijkt een vrijblijvend beleidsverhaal zonder ballen.

Friso de Zeeuw publiceerde onlangs zijn nieuwe boek [Ploeterend voorwaarts](#), een bundeling van zijn beste columns (deels ook uit Binnenlands Bestuur).